

Ks. prof. dr hab. Czesław Stanisław Bartnik

Czesław Stanisław Bartnik (1929-2020)

Urodził się 9. sierpnia 1929 r w Żrebcach k. Szczebrzeszyna. Szkołę średnią ogólnokształcącą rozpoczął w 1944 r. w tajnym nauczaniu w Radeznicy, kontynuował w Szczebrzeszynie 1944-1947, a ukończył w Liceum Biskupim w Lublinie egzaminem dojrzałości w Państwowym Liceum dla Dorosłych im. T. Kościuszki w r. 1948. Wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Lublinie, uczęszczając przez dwa lata na Wydział Filozoficzny KUL, a przez trzy dalsze lata na Wydział Teologiczny. Święcenia kapłańskie przyjął w Lublinie w 1953 r., uzyskując wprzód magisterium z teologii w zakresie historii Kościoła na podstawie pracy: *„Rzym a stosunki czesko-polskie za Władysława Jagiełły”*, napisanej pod kierunkiem ks. doc. M. Żywczyńskiego. Po święceniach został skierowany na studia doktoranckie na religiologię na KUL, gdzie pod kierunkiem ks. prof. B. Radomskiego napisał pracę licencjacką: *„Romano Guardini. Metoda witalistyczno-fenomenologiczna”* (Lublin 1954), a następnie doktorską: *„Formacja światopoglądowa Niemieckiego Ruchu Młodzieżowego w publikacjach Romano Guardiniego”* (Lublin 1956). W 1956-1958 pracował w redakcji Encyklopedii Katolickiej jako adiustator naukowy, jednocześnie był prefektem w Gimnazjum Sióstr Kanoniczek na Podwalu.

Działalność dydaktyczną zainicjowały w 1957/58 r. wykłady z teologii fundamentalnej (traktat eklezjologiczny) na Kursie zwyczajnym „A” Wydziału Teologicznego oraz w Wyższym Seminarium OO. Kapucynów w Lublinie (z całości). Jednocześnie otrzymał wykład ze starożytnej i średniowiecznej historii Kościoła na Kursie zwyczajnym „B” dla świeckich oraz seminarium z filozofii historii na IWKR. W rok potem podjął wykłady z historii filozofii na Kursie zwyczajnym „A”. W r. 1963 zostaje adiunktem przy Katedrze Chrystologii Apologetycznej. Pełni funkcje administracyjne i wychowawcze w Wyższym Seminarium Duchownym w Lublinie: 1959-1966 jako prefekt, 1966-1973 jako wicerektor.

W 1967-1968 dzięki stypendium kard. K. Wojtyły odbył studia uzupełniające z teologii historycznej w Instytucie Katolickim w Paryżu u J. Daniélou oraz na Uniwersytecie Katolickim w Louvain u R. Auberta, G. Thilsa i G. Philipsa. Habilitował się w zakresie teologii fundamentalnej i teologii historii w 1966 na podstawie rozprawy: „Teologia historii według Leona Wielkiego”. W 1969 otrzymuje Katedrę Teologii Historii, przemianowaną przez przeciwników tej dyscypliny na Katedrę Historii Dogmatów (na Sekcji Teologii Dogmatycznej). W 1974 uzyskuje tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, a w 1979 - profesora zwyczajnego.

Od 1969 do 1997 roku był kierownikiem katedry Historii Dogmatów, w 1973-1975 prodziekanem, od 1976 przewodniczącym Sekcji Teologii Dogmatycznej, od 1968 współpracownikiem Encyklopedii Katolickiej, od 1976 do 2000 głównym redaktorem RTK z. 2 (po 1992 RT), członkiem Rady Naukowej Instytutu Naukowego Jana Pawła II, w 1984-1989 członkiem Komitetu Nauk Filozoficznych PAN, od 1991 członkiem Centralnej Komisji d/s Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych, członkiem czynnym TN KUL. W roku 2004 przeszedł na pełną emeryturę. Zmarł 21 marca 2020 roku.

Inspirował wiele prac habilitacyjnych i doktorskich oraz badawczych z wielu dziedzin teologicznych i pozateologicznych (z filozofii, psychologii, historii, socjologii, prawa, kulturologii, językoznawstwa, literaturoznawstwa, religioznawstwa, historii dyplomacji). W teologii stoi na stanowisku, że jest to w gruncie rzeczy nauka jedna i niepodzielna, gdzie opracowania fragmentaryczne są narażone na bezużyteczność lub nawet fikcyjność jeśli pozostają bez związku z całością teologii, a następnie bez relacji do określonego kierunku i systemu. Sam rozwija personalizm. Poza tym uważa, że nauki teologiczne winny mieć otwarcie na cały świat naukowy, pełne odniesienie do ich wyników oraz prowadzić wolny dialog z nimi, wyzwalając się z własnych kompleksów, narastających od czasu renesansu i oświecenia.

W prowadzeniu prac doktorskich konsekwentnie jest zwolennikiem szerokiego wachlarza badań, choć konkretne prace są uwarunkowane także zainteresowaniami ich autorów. Prace te zatem obejmują: eklezjologię (A. Śliwiński, J. Zaremba, B. Gacka, Marian Kowalczyk, J. Buczek, J. Moskałyk, M. Bendyk - Ukraina, A. Mańka, R. Skrzypczak, R. Wasiliw - Ukraina), chrystologię (J. Kulisz, W. Depo, S. Rabiej, W. Borowski, S. Misa, E. Kasjaniuk, F. K. Chodkowski. B. Szkudzińska, M. Gmyz), teologię narodu (J. Lewandowski, K. Macheta, Mirosław Kowalczyk), Eucharystię (A. Wojteczak, J. Tyrawa, D. Frączek), historię zbawienia (L. Madej, S. Kozakiewicz, J. Jabłoński, B.Z. Smolka), teologię polityczną (K. Klauza, P. Liszka, L. Oberda), teologię świata (R. Mierzejewski, J. Dunin-Borkowski, M. Korczyński), teologię społeczną (S. Ulaczyk), teologię religii (J. Ziemiak), teologię kultury (J. Z. Celej), teologię literatury (A. Dunajski, J. Siennicki), teologię liturgii (K. Waloszczyk), teologię historii (R. Gorbań - Ukraina, A. Skoczeń), mistykę (F. Dylus), mariologię (W. Łaszewski), ateizm (R. Jankiewicz), eschatologię (M. Chovanec - Słowacja), teologię judeo-chrześcijańską (F. Szulc), antropologię (R. Szmydki, W. M. Fac, K. Bujnowski), pojęcie Boga (N. Karava - USA), naukę o słowie (J. Jezierski, J. Stancek, M. Surab - Słowacja), metodologię (D. Sobkowicz), personalizm (K. Wojtkiewicz, W. Kowałkowskyj - Ukraina), teologię świadectwa (K. S. Stola), ktizjologię (D. J. Jaworski, M. Konieczny), naukę o czasie (J. Szulc).

Jeszcze dużo szerszego wachlarza badań dotyczą prace licencjackie i magisterskie. W rezultacie prace badawcze Katedry Historii Dogmatów dotyczyły poza klasycznymi tematami teologii dogmatycznej: dziejów myśli

ludzkiej, historiologii, filozofii dziejów, teologii historii, teologii rzeczywistości ziemskich (dziejów, polityki, wyzwolenia, społeczeństwa, kultury, literatury, pracy, pokoju, Europy), metodologii, hermeneutyki, Formgeschichte, Traditionsgeschichte i Redaktionsgeschichte oraz ogólnych konstrukcji personalizmu filozoficznego i teologicznego.

Ta bogata perspektywa prac naukowych i prowadzonych badań pod kierunkiem Profesora Bartnika wykazuje, że zajmuje się on w sposób szczególny historiologią, filozofią i teologią, głównie teologią dogmatyczną, którą traktuje jako jedną i nie podzieloną na traktaty. Stąd jego dorobek naukowy dotyczy najbardziej teologii rzeczywistości ziemskich. Rozwija on oryginalny system personalizmu, wyrastający z tradycji myśli klasycznej światowej i polskiej. Personalizm ten jest nie tylko antropologią filozoficzną i teologiczną, ale samodzielnym i uniwersalnym systemem umysłowym rzeczywistości.

Ks. prof. Cz. S. Bartnik jest autorem ponad 3200 publikacji, w tym 92 książek, np.: *Personalizm* (Lublin 1995; 2000), dwutomowy podręcznik *Dogmatyka katolicka* (KUL, Lublin 1999-2003). Ponadto jest promotorem 62 doktoratów i 479 magisteriów i licencjatów. Wykonał 96 recenzji doktorskich oraz 212 habilitacyjnych i profesorskich.

Otrzymał różne odznaczenia i nagrody, wśród których można wymienić np. ostatnie nagrody: Lubelska Doroczna Nagroda Naukowa Praemium Scientiarum Lublinense za rok 2002/2003, tzw. Lubelski Nobel (6.01.2004) i Nagrodę Towarzystwa Naukowego KUL im. I. Radziszewskiego za rok 2005.

O dorobku intelektualnym ks. prof. Bartnika napisano już ponad 60 prac naukowych, w tym 9 rozpraw doktorskich, w kraju i za granicą oraz 1 habilitację (Ukraina). Pod redakcją uczniów Profesora Bartnika, K. Machety, K. Góździa i M. Kowalczyka, wyszła praca zbiorowa na 60. lecie urodzin Prof. Cz. S. Bartnika: „Historia i Logos” (Lublin 1991). Oprócz kompletnej bibliografii Jubilata zawiera ona m.in. eseje jego uczniów odzwierciedlające kierunki badawcze prowadzone w ramach katedry. Obecnie przygotowane jest drugie wydanie uzupełniające całkowity wykaz bibliografii Profesora (por. M. Kowalczyk, *Działalność naukowa i pisarska Czesława Stanisława Bartnika*, Lublin 2004, ss. 222).

Publikacje samoistne:

1. Rzym a stosunki czesko-polskie za Władysława Jagiełły, Lublin 1951 (1993).
2. Franciszek Sawicki jako historiozof, Lublin 1954.
3. Romano Guardini. Metoda witalistyczno-fenomenologiczna, Lublin 1954.
4. Formacja światopoglądowa Niemieckiego Ruchu Młodzieżowego w publikacjach Romano Guardiniego, Lublin 1956 (1992).
5. Eklezjologia apologetyczna. Skrypt dla studentów KUL, Lublin 1958.
6. Z refleksji nad protestantyzmem, Krraków 1959 („Znak”).
7. Personalistyczna teologia historii, Poznań 1964.
8. L'Interprétation théologique de la orise de l'Empire Romain par Léon le Grand, Louvain 1968 (RHE).
9. Kościół Boży, Lublin 1970, Pardyż 1976..
10. Teologia historii według Leona Wielkiego, Lublin 1972.
11. Problem historii uniwersalnej w teilhardyzmie, Lublin 1972.
12. L'Universalisme de l'histoire du salut dans le "De vocatione omnium gentium", Louvain 1973 (RHE).
13. Teilhardowska wizja dziejów, Lublin 1975.
14. Spotkać Kogoś, Kraków 1976.
15. Teologia pracy ludzkiej, Warszawa 1977.

16. Łaska drogi, Warszawa 1978.
17. Teologiczne rozumienie zbawienia, Lublin 1979.
18. Nadzieje upadającego Rzymu. Papieska wizja świata u schyłku Imperium Rzymskiego, Warszawa 1982, Lublin ²2002.
19. Kościół Jezusa Chrystusa, Wrocław 1982.
20. Chrześcijańska nauka o narodzie według Prymasa Stefana Wyszyńskiego, Londyn 1982.
21. Ręka i myśl. Teologia pracy, odpoczynku i świętowania, Katowice 1982.
22. Życie w Słowie, Warszawa 1983.
23. Formen der politischen Theologie in Polen, Regensburg 1986.
24. Polska teologia narodu, Lublin 1986, ²1988.
25. Chleb życia. Rozważania dogmatyczne o Eucharystii, Lublin 1987.
26. Historia ludzka i Chrystus, Katowice 1987.
27. Chrystus jako sens historii, Wrocław 1987.
28. Mistyka wsi. Z autobiografii młodości 1929-1956, Warszawa 1988, ²1998, Lublin ³1999, Radom ⁴2003.
29. Praca jako wartość humanistyczna, Lublin 1989.
30. Pokój w świetle teilhardyzmu, Lublin 1990.
31. Idea polskości, Lublin 1990, ²1996, Radom ³2001.
32. Naród i społeczeństwo, Częstochowa 1990.
33. O polską tożsamość, Gdańsk 1990.
34. Kościół polski po erze totalitarnej, Lublin 1991.
35. Najnowsze dzieje Kościoła w Polsce w refleksji teologicznej, Lublin 1991.
36. Światło Świata, Lublin 1991.
37. Krzak Gorejący, Lublin 1992.
38. Hermeneutyka personalistyczna, Lublin 1994.
39. Personalizm, Lublin 1995, ²2000, ³2001.
40. Walka o Kościół w Polsce, Lublin 1995.
41. Historia i myśl, Lublin 1995.
42. Metodologia teologiczna, Lublin 1998.
43. Poznanie teologiczne, Lublin 1998.
44. Teologia społeczno-polityczna, Lublin 1998.
45. Fenomen Europy, Lublin 1998, ²1998, Radom ³2001.
46. Dogmatyka katolicka, t. 1, Lublin 1999.
47. Kościół jako sakrament świata, Lublin 1999.
48. Gromy mówiące, Lublin 1999.
49. Teologia historii, Lublin 1999.
50. Teologia narodu, Częstochowa 1999.
51. Teologia kultury, Lublin 1999.
52. Kultura i świat osoby, Lublin 1999.
53. Chrystus - Syn Boga Żywego, Lublin 2000.
54. Historiologia w kulturach starożytnych, Lublin 2000.
55. Historia filozofii, Lublin 2000, ²2001.
56. Sakramentologia społeczna, Lublin 2000.
57. Teologia historii według Leona Wielkiego, Lublin ²2001.
58. Osoba i historia. Szkice z filozofii historii, Lublin 2001.
59. Ewangelia wieczna, Lublin 2001.
60. Prosopopoesis. Zbiór poetycki, Lublin 2001.
61. Pedagogia narodowa prymasa Stefana Wyszyńskiego, Lublin 2001.
62. Eseje o historii zbawienia, Lublin 2002.
63. Myśl eschatologiczna, Lublin 2002.
64. Bóg i ateizm, Lublin 2002.
65. Teilhardyzm jako historia uniwersalna, Lublin 2003.
66. Précis de la méthodologie teilhardienne d'histoire universelle, Lublin 2003.

67. Dni anioła siódmego. Ze współczesnej teologii społeczno-politycznej, Radom 2003.
68. Matka Boża, Lublin 2003.
69. Dogmatyka katolicka, t. 2, Lublin 2003.
70. Kiedy myślę: Matka, Radom 2003.
71. Kiedy myślę: naród, radom 2003.
72. Oto Polska w was jest, Radom 2003.
73. Gorycz proroctwa. Polska a Unia Europejska, Lublin 2003.
74. Chrześcijaństwo personalistyczne, Lublin 2004.
75. Dotknąć Boga Żywego, Lublin 2004.
76. Misterium człowieka, Lublin 2004.
77. Apologetyka pesonalistyczna, Lublin 2004.
78. Istota chrześcijaństwa, Lublin 2004.
79. Prawda i wolność, Lublin 2005.
80. Le Phénomène de la Nation, Lublin 2005.
81. O polską mądrość, Szczecinek 2005.
82. Eucharystia, Lublin 2005.
83. Nostalgia, Lublin 2005.
84. Wprowadzenie do teologii społeczno-politycznej, Lublin 2006.
85. Słowo i czyn, Lublin 2006.
86. Szkice do systemu personalizmu, Lublin 2006.
87. Pamiętnik duchowy z lat 1950-1958, Lublin 2006.
88. Osoba ludzka. Próba definicji, Lublin 2006.
89. Modlitwa, Lublin 2007.
90. Studies in Personalist System, Lublin 2007.
91. Wieczne bojowanie, Lublin 2007.
92. Teologia i świat osoby, Lublin 2008.

Autor: **Krzysztof Gózdź**

Ostatnia aktualizacja: **03.06.2020**, godz. **22:59** - **Grzegorz Barth**

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II